

ประวัติและผลงานหมอดินอาสาดีเด่นเฉพาะสาขา ประจำปี พ.ศ.๒๕๕๔
สาขาที่ ๔ สาขา “การผลิตและการใช้ปุ๋ยหมัก”

นายบุญตา เทียมเพ็ง หมอดินอาสาประจำตำบลบ้านตัว
๑๗ หมู่ ๑ ตำบลบ้านตัว อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์

สำนักงานพัฒนาที่ดินเขต ๘
กรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

ประวัติและผลงานหมอดินอาสาดีเด่นเฉพาะสาขา ประจำปี พ.ศ.๒๕๕๔
 สำนักงานพัฒนาที่ดินเขต ๘
 สาขาที่ ๔ สาขา “การผลิตและการใช้ปุ๋ยหมัก”

๑. ประวัติ

ชื่อ	:	นายบุญตา เทียมเพ็ง
ตำแหน่ง	:	หมอดินอาสาประจำตำบลบ้านดัว
ที่อยู่	:	บ้านเลขที่ ๑๗ หมู่ที่ ๑ บ้านปากห้วย ตำบลบ้านดัว อำเภอห่มสั๊ก จังหวัดเพชรบูรณ์ รหัสไปรษณีย์ ๖๗๑๐๐
ระดับการศึกษา	:	ประถมศึกษาปีที่ ๖
สถานภาพครอบครัว	:	สมรส
อาชีพ	:	ทำนาข้าว เลี้ยงสัตว์
พื้นที่ทำการเกษตร	:	นาข้าว ๑๓ ไร่
เบอร์โทรศัพท์	:	๐๘-๗๘๔๓-๑๘๔๒

หมอดินบุญตา เทียมเพ็ง หมอดินอาสาประจำตำบลบ้านดัว อำเภอห่มสั๊ก จังหวัดเพชรบูรณ์ เป็นเกษตรกรคนหนึ่งที่ผ่านระบบการทำการเกษตรแบบการใช้ปุ๋ยเคมีและสารเคมี จนถึงจุดที่สภาวะแวดล้อมถูกทำลายจนถึงขั้นวิกฤติ ผลผลิตข้าวกลับลดลง ทั้งปัญหาจากความสัมพันธ์ของดิน ดินแน่นแข็งกระด้าง โรคและแมลงระบาดทำลายพืชผลเสียหายอย่างหนัก จนเกิดภาวะหนี้สินล้นพ้นตัว จึงตระหนักได้ว่าแนวทางการทำการเกษตรที่ดำเนินการอยู่ไม่น่าจะถูกต้องเหมาะสมอีกต่อไป

ในปี พ.ศ.๒๕๔๗ หมอдинบุญตาและเพื่อนบ้านอีก ๒๐ คน มีโอกาสได้ไปศึกษาเรียนรู้ศูนย์กิจกรรมธรรมชาติภูหลวง เน้นให้วิถีชีวิตแบบพอเพียงทำการเกษตรแบบผสมผสาน

จากการเป็นผู้นำแนวทางการทำการเกษตรแบบลดการใช้ปุ๋ยเคมีและสารเคมีจนประสบความสำเร็จเป็นที่ประจักษ์ เกษตรกรในพื้นที่จึงมอบหมายให้หมอдинบุญตา เป็นผู้นำในการผลิตปุ๋ยหมักและน้ำหมักชีวภาพในชุมชน และได้ใช้ในพื้นที่จนประสบความสำเร็จอย่างมาก จนมีชื่อเสียงออกไปนอกพื้นที่เป็นที่รู้จักโดยทั่วไป

หมอдинบุญตา เป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนกลุ่มฯ ด้วยเป็นผู้ที่มีภาวะผู้นำสูง มีความเสียสละ มีหัวใจก้าวหน้า ประกอบกับมีความสามารถหลากหลาย นอกจากการผลิตปุ๋ยอินทรีย์ในโรงงานของกลุ่มฯ แล้ว หมอдинบุญตา ยังมีการผลิตปุ๋ยอินทรีย์ที่บ้านของตนเอง เป็นแบบอย่างของความมุ่งมั่นในการทำการเกษตรแบบลดการใช้ปุ๋ยเคมีและสารเคมีอย่างแท้จริง

๒. ชนิดของดิน

พื้นที่ปลูกข้าวของนายบุญตา เทียมเพ็ง จำแนกอยู่ในกลุ่มชุดดินที่ ๑๕ เนื้อที่ ๑๓ ไร่ ลักษณะโดยทั่วไป มีเนื้อดินเป็นพวกดินร่วนเหนียวหรือดินร่วนเหนียวปนทรายแป้ง ดินบนมีสีน้ำตาลปนเทา ดินล่างสีน้ำตาลหรือสีเทาปนชมพูพบจุดประสีเหลืองหรือสีน้ำตาลปนเหลืองตลอดชั้นดิน ในดินชั้นล่างมักพบก้อนสารเคมีสะสมพวกเหล็กและแมงกานีส กลุ่มชุดดินนี้เกิดจากวัตถุต้นกำเนิดดินพวกตะกอนลำน้ำ พบบริเวณพื้นที่ราบเรียบหรือค่อนข้างราบเรียบเป็นดินลึกมาก มีการระบายน้ำค่อนข้างเร็ว ดินมีความสมบูรณ์ตามธรรมชาติค่อนข้างต่ำถึงปานกลาง ปฏิกริยาดินเป็นกรดปานกลางถึงเป็นกลาง มีค่าความเป็นกรดเป็นด่างประมาณ ๖.๐-๗.๕ ปัจจุบันบริเวณดังกล่าวส่วนใหญ่ใช้ทำนา ในฤดูแล้งบริเวณใกล้แหล่งน้ำใช้ปลูกยาสูบ พืชผักต่าง ๆ หรือพืชไร่บางชนิด

จากผลการวิเคราะห์ดินในแปลงนาปัจจุบัน พบว่า ดินมีค่าความเป็นกรดเป็นด่าง (pH) ๖.๗ ซึ่งเป็นกรดเล็กน้อย ปริมาณอินทรีย์วัตถุ (%OM) อยู่ในระดับปานกลางคือ ๒.๐๕ เปอร์เซ็นต์ ปริมาณธาตุฟอสฟอรัสที่เป็นประโยชน์ (Avail.P) อยู่ในระดับปานกลาง คือ ๑๙ มิลลิกรัมต่อกิโลกรัม ปริมาณธาตุโพแทสเซียมที่เป็นประโยชน์ (Avail.K) ระดับปานกลาง คือ ๓๖ มิลลิกรัมต่อกิโลกรัม และความหนาแน่นรวมของดิน ๑.๔๐๖ g/cm^๓ ซึ่งอยู่ในระดับปกติ

๓. การใช้ประโยชน์ที่ดิน

ทำนาปลูกข้าว เนื้อที่ ๑๓ ไร่ พันธุ์ข้าว กข.๖ และยาสูบ เบอร์เลย์ เป็นพืชที่เกษตรกรนิยมปลูกหลังเก็บเกี่ยวข้าว

๔. ปัญหาการใช้ที่ดิน

ปัญหาการใช้ประโยชน์ที่ดิน คือ ดินมีความอุดมสมบูรณ์ต่ำ เป็นกรดจัด ความเป็นประโยชน์ของธาตุอาหารพืชในดินต่ำ มีการใช้ปุ๋ยเคมีปริมาณมากทำให้ต้นทุนสูง จากการใช้ปุ๋ยเคมีนานๆทำให้โครงสร้างดินเสีย เมื่อดินแห้งดินจะแข็ง แน่นทึบ ข้าวแตกกอได้ยาก

๕. การผลิตและการใช้ประโยชน์ปุ๋ยหมัก

จากปัญหาที่เกิดขึ้นอันเนื่องมาจากปัจจัยการผลิตทางการเกษตรมีราคาสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง สภาพแวดล้อมและระบบนิเวศที่เปลี่ยนแปลงไปในทางที่เสื่อมโทรม จึงทำให้เกิดแนวคิดการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นให้หมดไป และก่อเกิดประโยชน์ตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในด้านความประหยัด สร้างความสามัคคีในชุมชนโดยการนำวัสดุเหลือใช้จากฟาร์ม ไร่นา ที่เคยเผาและทำลายทำให้เกิดมลพิษทางสิ่งแวดล้อมมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ทางการเกษตรเพื่อลดต้นทุนการผลิตทางการเกษตร และรักษาสีสิ่งแวดล้อมให้สมบูรณ์เหมือนเดิม

ปี พ.ศ.๒๕๕๗ องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดู่ได้สนับสนุน ก่อสร้างโรงผลิตปุ๋ยหมัก เกิดการรวมกลุ่มของเกษตรกรตำบลบ้านดู่ จำนวน ๖๐ คน ประชุมคัดเลือกนายบุญตา เทียมเพ็ง เป็นประธาน โดยมีผู้นำหมู่บ้านและหมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน ๑๒ หมู่บ้านเป็นกรรมการ คัดเลือกคณะทำงานรับผิดชอบในแต่ละด้าน วางขั้นตอนวิธีการผลิตปุ๋ยหมักและน้ำหมักชีวภาพขึ้น

ด้านการผลิตปุ๋ยหมัก

วัตถุดิบ จัดหาปุ๋ยคอก เศษพืช ฟางข้าว กากถั่ว วัสดุการผลิตปุ๋ยหมักและน้ำหมักชีวภาพจากสมาชิกและเกษตรกรทั่วไปในพื้นที่ และขอสนับสนุนสารเร่งซูเปอร์ พด.๑ สารเร่งซูเปอร์ พด.๒ สารเร่งซูเปอร์ พด.๓ และสารเร่ง พด.๗ จากเจ้าหน้าที่สถานีพัฒนาที่ดินเพชรบูรณ์

สมาชิกกลุ่มร่วมกันดำเนินการผลิตปุ๋ยหมักอัดเม็ดและน้ำหมักชีวภาพ

สมาชิกกลุ่มร่วมกันดำเนินการผลิตปุ๋ยหมักอัดเม็ดและน้ำหมักชีวภาพ

ระบบการทำงานของกลุ่ม

๑. สมาชิกในกลุ่มจะมาทำงานช่วยกัน โดยหัวหน้าทีม มีหน้าที่ควบคุมมาตรฐาน และการปฏิบัติงานของสมาชิก
๒. แต่งตั้งคณะทำงานและการดำเนินงานดังนี้
 - ๑) ด้านการจัดทำบัญชี มีหน้าที่จัดทำบัญชีรายรับรายจ่าย
 - ๒) ด้านการเก็บรักษาเงิน มีหน้าที่ตรวจสอบยอดเงินรายรับ รายจ่าย ให้ตรงตามบัญชี และเก็บรักษาเงิน
 - ๓) ด้านการตรวจสอบบัญชีการเงิน มีหน้าที่ตรวจสอบ ควบคุม ดูแลการจัดทำบัญชียอดการผลิต และการเงินให้เป็นไปอย่างถูกต้อง
 - ๔) ผลิตน้ำหมักชีวภาพ สารสกัดสมุนไพรชีวภาพไล่แมลง โดยผลผลิตที่ได้จะดำเนินการจำหน่ายให้แก่สมาชิกและผู้สนใจในราคาย่อมเยา
 - ๕) การซ่อมแซมบำรุงรักษาเครื่องมือ อุปกรณ์การผลิตปุ๋ยหมักจะดำเนินการโดยช่างสมาชิกกลุ่ม ซ่อมแซมกันเอง

การบริหารจัดการ

๑. กลุ่มเกษตรกรอินทรีย์มีการบริหารงานของกลุ่มในรูปของคณะกรรมการโดยมีการจัดประชุมระหว่างคณะกรรมการและสมาชิกกลุ่มเป็นระยะๆ เพื่อปรับปรุงการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง
๒. กลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ มีการระดมทุนทั้งจากสมาชิกและขอรับการสนับสนุนจากองค์กรภาครัฐโดย อบต. บ้านตัว สนับสนุนเงินทุนหมุนเวียนภายในกลุ่มประมาณ ๔๐,๐๐๐ บาท

๕.๑ การขับเคลื่อนในรูปกลุ่ม

กฎ/ระเบียบกลุ่มปุ๋ยหมักเกษตรกรอินทรีย์

๑. ภูมิสำเนา สมาชิกต้องมีภูมิสำเนาอยู่ใน ตำบลบ้านตัว
๒. ความรับผิดชอบ สมาชิกภายในกลุ่มจะต้องมีความรับผิดชอบในการดำเนินการผลิตร่วมกันทุกคน โดยแบ่งผลผลิตที่ได้เฉลี่ยเท่ากันพร้อมทั้งแบ่งผลผลิตเข้ากลุ่ม เพื่อจำหน่ายเอาต้นทุนคืน
๓. การแบ่งปันผลผลิต ปุ๋ยหมักอัดเม็ด ในแต่ละกอง แบ่งปันให้สมาชิกที่ร่วมผลิตเท่าๆกัน และแบ่งเข้ากองกลาง ๒ ส่วน ถ้าต้องการเพิ่มต้องซื้อตามราคาที่กำหนด (ปัจจุบันราคา ๒๕๐ บาท/กระสอบ ๕๐ กก.)

๔. การประชาสัมพันธ์ รับเชิญเป็นวิทยากรจากสถานศึกษา และหน่วยงานทั่วไปให้ความรู้การผลิต การใช้ประโยชน์สารอินทรีย์ชีวภาพ และสาธิตการทำปุ๋ยหมัก กิจกรรมการดำเนินงานของกลุ่มเพื่อให้เกิดการขยายผล

๕.๒ การผลิตใช้เอง

สมาชิกหลังจากที่ผลิตในกลุ่มแล้ว ได้ดำเนินการจัดหาวัสดุมาผลิตใช้เองในครัวเรือน เกิดการขยายผลสู่ครัวเรือนและชุมชน เกษตรกรในหมู่บ้านใกล้เคียง มีความสนใจได้สอบถามพร้อมขอคำแนะนำ และนำความรู้ที่ได้ทำการผลิตปุ๋ยหมักขึ้นเองในครัวเรือนเพื่อใช้ในพื้นที่ไร่นาของตนเอง

เนื่องจากการผลิตมุ่งเน้นเพื่อใช้ในกลุ่มและผลิตใช้ของตนเอง ปัจจุบันสมาชิกในกลุ่มทุกรายใช้ปุ๋ยหมัก และตระหนักถึงการใช้ปุ๋ยหมักเพื่อปรับปรุงบำรุงดิน รักษาสิ่งแวดล้อมทำให้ผลผลิตดีขึ้น ลดต้นทุนการผลิต และมีความพึงพอใจขยายผลสู่สังคมและครัวเรือนเกษตรกร

๖. ผลความสำเร็จของงานทั้งปริมาณและคุณภาพ

๖.๑ สมบัติทางกายภาพ เนื้อดิน โครงสร้างดิน ก่อน/หลังดำเนินการ

คุณสมบัติทางกายภาพ

- โครงสร้างของดินในดินนาก่อนใช้ปุ๋ยอินทรีย์จะมีลักษณะค่อนข้างแข็งกระด้างหลังจากใช้ปุ๋ยอินทรีย์แล้วดินจะร่วนซุยขึ้นและเป็นหล่ม

- สีของดินในดินนาก่อนใช้ปุ๋ยอินทรีย์จะมีสีอ่อนหลังจากใช้ปุ๋ยอินทรีย์จะมีสีเข้มขึ้น

๖.๒ ความสำเร็จในการเผยแพร่

- **ด้านเศรษฐกิจ** ต้นทุนการผลิตลดลง เกษตรกรมีรายได้เพิ่มมากขึ้น เศรษฐกิจชุมชนแข็งแกร่ง เกษตรกรมีสุขภาพร่างกายแข็งแรงสมบูรณ์ ภาระหนี้สินจะค่อยๆหมดไป

- **ด้านสังคม** เกิดความรักความสามัคคี ความรับผิดชอบ ร่วมคิดร่วมทำ ร่วมแก้ปัญหา ร่วมพัฒนาการผลิต และช่วยเหลือสังคมชุมชน ชาวชนได้รับการปลูกฝังให้รู้ถึงประโยชน์ของสารอินทรีย์และโทษของสารเคมีอันตรายและวางแผนสิ่งแวดล้อมระบบนิเวศตามธรรมชาติ

- **ด้านสิ่งแวดล้อม** ช่วยให้เกษตรกรลดการกำจัดวัสดุเหลือใช้จากไร่นา ด้วยวิธีเผาทำลายซึ่งทำให้สภาวะแวดล้อมเสียไป จากสิ่งไร้ค่าและสร้างปัญหา เกษตรกรสามารถประยุกต์วัสดุเหลือใช้จากไร่นา ปุ๋ยคอกทำให้เกิดประโยชน์ทางการเกษตรได้อย่างคุ้มค่า ลดการใช้สารเคมีป้องกันกำจัดแมลงศัตรูพืชด้วยการฉีดพ่นด้วยสารสกัด

สมุนไพรป้องกันและขับไล่แมลง จากการใช้สารอินทรีย์ และสารชีวภาพจะทำให้เซลล์ของพืชแข็งแรงต้านทานโรคต้นพืชแข็งแรง ใบของต้นข้าวจะตั้งตรงต้านทานต่อแมลงศัตรูพืช

- **ด้านชีวภาพ** เกิดการอาศัยและเพาะขยายพันธุ์ของสัตว์ต่างๆในนาข้าว สัตว์น้ำ เช่น ปู ปลา กุ้ง เป็นต้น นกน้ำ เช่น นกกิว นกกระยางแดง และสิ่งมีชีวิตอื่นๆ เช่น ไส้เดือนดิน กบ เขียด เป็นต้น

๖.๓ รายได้ที่เพิ่มขึ้น

จากการปรับเปลี่ยนวิธีการผลิตโดยใช้ปุ๋ยหมักและน้ำหมักชีวภาพเพื่อการผลิตจะมีต้นทุนต่ำ เพราะลดรายจ่าย จากค่าปุ๋ยเคมีและค่าสารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืช

อดีต ในหนึ่งฤดูเพาะปลูก พื้นที่นา ๑๓ ไร่ ใช้ปัจจัยการผลิตหลัก เช่น

- ปุ๋ยเคมี ๑๓ กระสอบ (ปัจจุบัน ๔๖-๐-๐ ราคา ๖๗๐ บาท/กระสอบ เป็นเงิน ๘,๗๑๐ บาท)
- สารเคมีป้องกันกำจัดโรคแมลงศัตรูพืช หอยเชอรี่ และวัชพืช ๑๐,๐๐๐ บาท

ปัจจุบัน การใช้ปุ๋ยหมักและน้ำหมักชีวภาพจากกลุ่มและผลิตใช้เองจะช่วยลดต้นทุนลงมากในหนึ่งฤดูเพาะปลูก พื้นที่นา ๑๓ไร่ ใช้ปัจจัยการผลิตหลัก เช่น

- ปุ๋ยหมัก ๒๖ กระสอบ ราคา ๘๐ บาท/กระสอบ เป็นเงิน ๒,๐๘๐ บาท
- ปุ๋ยเคมี ๓ กระสอบ (ปัจจุบัน ๔๖-๐-๐ ราคา ๖๗๐ บาท/กระสอบ เป็นเงิน ๒,๐๑๐ บาท)
- สารเคมีป้องกันกำจัด หอยเชอรี่ และวัชพืช ๒,๒๐๐ บาท

จากการหันมาใช้ปุ๋ยหมักและน้ำหมักชีวภาพที่ผลิตจากกลุ่มและผลิตใช้เอง สามารถลดต้นทุนเกี่ยวกับปุ๋ยลงได้ประมาณ ๕๓% และลดต้นทุนสารเคมีได้ถึง ๗๘%

วัตถุนำมาใช้ทำปุ๋ยหมัก

วัสดุนำมาใช้ทำปุ๋ยหมัก

ข้อมูลเพิ่มเติม

- นายบุญตา เทียมเพ็ง อายุ ๖๒ ปี อดีตเป็นผู้ใหญ่บ้าน หมู่ ๑ ตำบลบ้านตัว เป็นระยะเวลา ๑๕ ปี
- เป็นประธานศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีประจำตำบลบ้านตัว
- ประธานกลุ่มผลิตปุ๋ยหมัก, ปุ๋ยชีวภาพ
- ประธานกลุ่มทำอิฐประสาน
- ประธานกลุ่มทำเฟอร์นิเจอร์
- ประธานศูนย์ใกล้เคียงซื้อพิพาทตำบลบ้านตัว
- ศึกษางานโครงการพระราชดำริห้วยฮ่องไคร้ จังหวัดเชียงใหม่
- ศึกษางานหมู่บ้านมั่งมี ศรีสุข จังหวัดมุกดาหาร

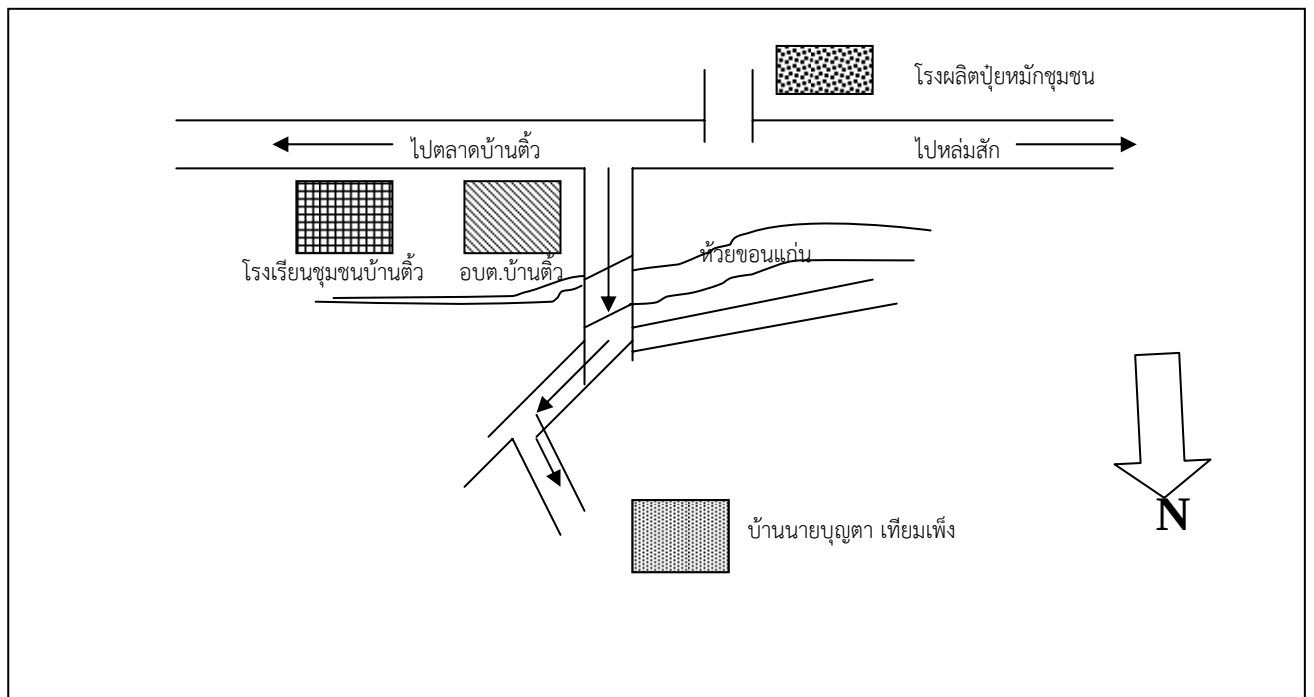
กลุ่มเครือข่ายที่ผลิตและใช้ปุ๋ยหมักและน้ำหมักชีวภาพ

- กลุ่มปลูกหน่อไม้ฝรั่ง
 - ตำบลบ้านตัว หมู่ ๕ และ หมู่ ๑๑ จำนวน ๕๕ ราย
 - ตำบลห้วยไร่ หมู่ ๔ และ หมู่ ๘ จำนวน ๖๕ ราย
- กลุ่มปลูกผักหอมจีน บ้านห้วยนาเลา หมู่ ๕ ตำบลบ้านตัว จำนวน ๑๖ ราย

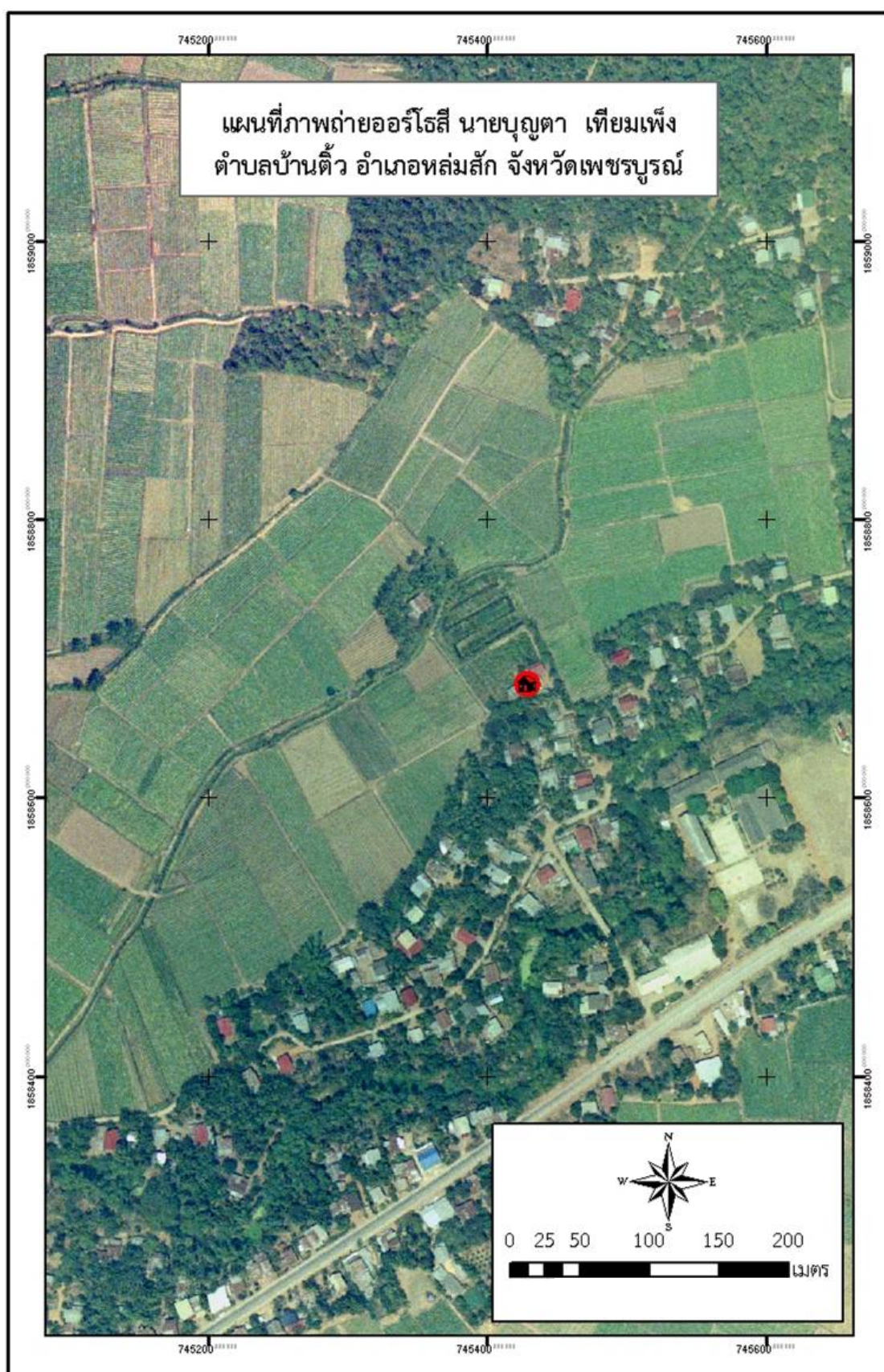

แปลงหน่อไม้ฝรั่งที่ใช้ปุ๋ยหมัก

แผนที่บ้านนายบุญตา เทียมเพ็ง
บ้านเลขที่ ๑๗ หมู่ที่ ๑ ตำบลบ้านดัว อำเภอลำสัก จังหวัดเพชรบูรณ์

แผนที่ภาพถ่ายออร์โธรีซีเชิงเลข
แสดงที่ตั้งบ้านนายบุญตา เทียมเพ็ง

แผนที่แสดงกลุ่มชุดดิน
พื้นที่การเกษตรของนายบุญตา เทียมเพ็ง

